

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 69 (2021): 224-241

Geliş/Received: 20.06.2021

Kabul/Accepted: 08.11.2021

DOI: 10.46955/ankuayd.1028384

(Araştırma Makalesi/Research Article)

ADANA HALKEVİ KÖYCÜLÜK ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ* RURALISM BRANCH IN ADANA COMMUNITY CENTER AND ITS ACTIVITIES

CELALEDDİN ERDOĞAN**

ÖZ

Köycülük fikirleri 19. yüzyılın sonunda, 20. yüzyılın başında ortaya çıkmış, Sanayi İhtilali'nin getirmiş olduğu buharlı makinelerin ve tarım teknolojisinin etkisiyle dünya genelinde birçok bölgede seri üretime geçilmeye başlanmıştır. Böylece farklı şehirlerde kurulan fabrikalar birçok insanın geçim kaynağı olmuştur. Ulaşım yapıları hızla artmış ve kırsal bölgelerde yaşayan insanların şehirlere doğru hareket etmesine yol açmıştır. Köycülük fikirleri Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Rusya'daki Narodnik hareketinin etkisiyle görülmeye başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında kabul edilen Köy Kanunu ile birlikte köy düzeninin nasıl kurulacağı açıklanmıştır. Halkevlerinin kurulmasıyla köylere yönelik fikir ve düşünceler yeni bir boyut kazanmıştır. Halkevlerinin Köycülük Şubesi farklı projeler, programlar ve etkinlikler organize ederek cumhuriyet ideolojisi ile köycülük fikirlerini köylere yaymak ve benimsetmek istemiştir. Adana Halkevi Köycülük Şubesi bu vizyon doğrultusunda çalışmalarına başlamış olup köylü ve şehirli vatandaşları kaynaştırmak için köylere geziler düzenlemiştir. Ayrıca Halkevlerinde okuma yazma eğitimi, konferanslar, sağlık çalışmaları, geleneksel sporlar ve açık hava tiyatroları gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bu makalede Adana Halkevi'nin köylere yönelik faaliyetleri Cumhuriyet Arşivindeki belgeler ve süreli yayınlardaki bilgiler yardımıyla analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adana Halkevi, Halkevleri, Köy, Köycülük Şubesi, Numune Köy.

ABSTRACT

Ruralism ideas emerged at the end of the 19th century, at the beginning of the 20th century, with the effect of the Industrial Revolution, mass production brought by steam machines and agricultural technology has begun to be used in different parts of the world. So, factories established in several cities have been a source of livelihood for many people. Transportation structures have increased rapidly and have led to people living in rural area to move towards cities. Ruralism ideas in the last years of the Ottoman Empire was seen with the influence of the Narodnik movement in Russia. The Village Law which was explained how to set up the village system was adopted in the first years of the Republic of Turkey. With the establishment of Community Centers, ideas and thoughts on towards villages have gained a new dimension. Ruralism Branch of Community Centers wanted to spread and adopt the republican ideology with the ruralism ideas to the villages by organizing different projects, programs and activities. Adana Community Center Ruralism Branch started its works in line with this vision, organized trips to the villages in order to integrate rural and urban citizens. Also, reading and writing education, conferences, health studies, traditional sports, and open-air theaters such as various activities were carried out in the community centers. In this article, the activities of Adana Community Center for the villages were analyzed with the help of the documents in the Republican Archive and the information in the periodicals.

Keywords: Adana Community Center, Community Centers, Model Village, Ruralism Branch, Village.

* Bu makale, Aralık 2017'de Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen "Adana Halkevi (1933-1951)" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, celaideerdgn@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5900-803X.

Extended Abstract

The aim of this study is to explain and observe the activities of the Village Branch, which is one of the nine branches of Adana Community Center. Firstly, in this study is explained how the ideas of peasantry emerged. About village and peasantry ideas in the first years of the Republic, opinions have been put forward and there was a variety of discussions among state administrators, intellectuals, researchers and writers. In this direction, the intellectual and the public relations between them were tried to be analyzed. The public approach of Ruralism Branch in Adana Community Center was examined. The role and importance of Adana Community Center was specified among other Community Centers in Turkey.

There is an extensive number of studies on Community Centers in the literature, but in this study Ruralism Branch in Adana Community Center and its activities were brought to the fore. For the activities of the Adana Community Center Ruralism Branch, the periodicals of Adana Community Center, from Akgünler newspaper, Görüşler and Çukurova magazines and other special features numbers were used. It was also supported by the information in the archive and in the local press. Limited information about the activities of the Village Branch was observed in the 1943-1946 issues of Görüşler magazine. Çukurova magazine, which was published in 1946 and 1947 there was no information about village activities in the magazine. The sources of this article are the documents of the Republic Archive, the Adana local press and the periodicals of Adana Community Center.

Community Centers were established on February 19, 1932, in 14 provinces during the single-party period of the Republic of Turkey and it was established as a cultural branch of the Republican People's Party. Community Center grew in a short time after their establishment and spread rapidly throughout the country. After the spread of Community Centers across the country there were positive and negative developments. Quick and radical decisions were taken for Turkish villages to achieve a modern look but between the years 1932-1939 The Ruralism Branch of the Community Centers could not produce permanent solutions to the problems of the village people. Social and cultural studies for the villages, meeting the basic needs of the villagers was insufficient. For this reason, it was decided to establish Community Rooms in 1939. Community Rooms had the characteristics of small-scale Community Centers in rural areas because there was no difference between Community Centers and Community Rooms in terms of service and purpose. Community Rooms are like Community Centers had a large structure, but Community Rooms were not divided into branches in terms of administration. Between 1940 and 1951, many Community Rooms were transformed into Community Centers, and some Community Rooms laid the foundations of some Community Centers during this period. In addition, the Ruralism Branch of the Community Centers formed the basis of the Village Institutes. Committee members of Community Centers Ruralism Branch which worked collaboratively with teachers are affiliated to Village Institutes. The Ruralism Branch of Community Centers, Community Rooms and Village Institutes were established to adopt and spread the Turkish revolution to the citizens living in rural areas.

The Ruralism Branch of Adana Community Center is one of the important projects for villages. Akgünler newspaper, which is the communication tool of Adana Community Center was published especially for villagers, and distributed to the villages of Adana for free of charge. In this way, the citizens living in the villages closely followed the events in the country and received news through the Akgünler newspaper. The Ruralism Branch of Adana Community Center made an effort to bring a modern look to the villages selected as samples in Adana and its surroundings. In order to increase the cultural level of the villagers, a reading room was opened to the model villages by this branch and many books were donated to these rooms. National conferences had been held such as economic development, industrialization and the state railways in the villages. Citizens living in villages had the opportunity to participate many events organized in cities. In addition, various activities such as literacy education, conferences, health studies, traditional sports and open-air theaters were held in the villages. They were informed villagers about infectious diseases such as trachoma, syphilis, tuberculosis and malaria and also provided to take precautions. Village tours in the artistic field during this period, artists such as Abidin Dino and Ali Şen were involved in theater activities.

478 Community Centers and 4322 Community Rooms, which had been established throughout Turkey, was closed in 8 August 1951. Adana Community Center, which has four Community Centers and 68 Community Rooms, ceased its activities like other Community Centers.

Giriş

Köy, insanların bir arada yaşama gereksinimi ile alışkanlıkları sonucunda ortaya çıkan en küçük yerleşim birimidir. Köy sözcüğünü, kırsal kesimde bulunan az nüfuslu yerleşim yeri olarak tanımlamak mümkündür. Köy tanımlarında sosyoloji açısından toprağa bağlılık, hukuk açısından ise tüzel kişilik vurgulanmaktadır.¹ Köy sözcüğü, Türk Dil Kurumu'nun *Güncel Türkçe Sözlük*'ünde "Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi, köylük yer, köy yeri"; araştırma özelinde ise köycü ve köycülük, "Köy sorunlarını kendine iş edinen, köylerin ve köylülerin kalkınması yolunda çalışan kimse" şeklinde tanımlanmaktadır.²

Köycü ve köycülük fikirleri; dünyada sanayileşmenin ve kentleşmenin etkisiyle 19. yüzyılın son çeyreğinde önemsenmeye başlamış ve Osmanlı Devleti'nde Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Köycüler Cemiyeti³ ile ilk kez ortaya çıkmıştır. Köycülük fikri, 1929'da başlayan Dünya Ekonomi Krizi'nden sonra bütün dünyada olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde de yaygın bir hale gelmiştir.⁴

Anadolu'da köycülük fikri, 1920'li yıllarda edebiyat alanındaki köy romanlarında yer almaya ve 19 Şubat 1932'de kurulan Halkevleri ile birlikte uygulanmaya başlamıştır.⁵ "Halkçılık" ilkesini temsil eden Halkevlerinin Köycülük şubeleri, Türk toplumuna ve kırsal alanda yaşayan vatandaşlara ulaşma gayretiyle hareket etmiştir. Köycülük şubelerinin çalışmaları ve Halkevlerinin yayınları aydınların köy sorunlarına yaklaşımını yansıtmıştır.⁶ Ayrıca Halkevlerinin yayınlamış olduğu gazete ve dergi gibi süreli yayın organlarındaki yazarların kaleme aldığı metinler Türk toplumunun kültürel zenginliğini göstermiştir.⁷

Nüfusunun yüzde 80'i köylerde yaşayan⁸ ve ekonomisi tarıma dayanan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde üretici kesimin önemli bir bölümünü köylerde ikamet eden vatandaşlar meydana getirmiştir. Bu nedenle köy halkının bilinçlenmesi ve eğitim düzeyinin yükselmesi için devlet yöneticileri birçok girişimde bulunmuştur.⁹ Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevlerinin 1937'deki konferans çalışmalarını ve köy gezilerini yetersiz bulmuş, bundan dolayı şehirlerde köylü vatandaşların sevildiğini ve onları düşündüğünü göstermek için Türkiye genelindeki Halkevi başkanlarından köylere daha fazla zaman ayırmalarını istemiştir.¹⁰ Halkçılık ve köycülük öğrenimi amacıyla Amerika'ya gidecek olan on öğrencinin bir kısım ihtiyaçlarını karşılamak için aylık 60 doların verilmesini ülke yöneticileri uygun görmüştür.¹¹ Ülke bürokratları ve Halkevlerinin yöneticileri, zamanla Halkevlerinin köyleri istediği gibi kucaklayamadığını, kırsal alanda yaşayan vatandaşların sorunlarına yeterli ve kalıcı çözümler

¹ "Hukuk açısından köy, tüzel kişiliğe haiz en küçük kamu idaresi, Türk komün idarelerinin küçük ve basit şekli olarak tanımlanabilir. Sosyolojik açıdan ise köyü, yerleşiklerin açık bir kırdan oturduğu, bunların büyük bir bölümünün doğrudan doğruya tarımsal faaliyette bulunduğu ve diğer mahalli idare birimlerine oranla daha küçük olan idari birim şeklinde tanımlayabiliriz." Ahmet Ulusoy, Tekin Akdemir, *Mahalli İdareler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, 367-368.

² <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim 20.03.2021.

³ Köycüler Cemiyeti: "Köye ve köycülüğe ilişkin çalışmaların kökeni Osmanlı dönemine dayanmakta ve 1912 yılında kurulan Türk Ocakları'nın köycülüğe ilişkin faaliyetlerinin olduğu bilinmekle birlikte bu alandaki ilk cemiyetin 1919'da kurulan "Köycüler Cemiyeti" olduğunu görmekteyiz. Bu cemiyetin kurucuları arasında: Nakiye Hanım (Elgün), Ahmet Ferit Bey, Mehmet Emin Bey (Yurdakul), Halide Hanım (Adıvar), Lütfi Bey (Kırdar), Reşit Galip Bey ve daha devrin birçok münevveri vardı. Bu Cemiyet tarafından 1919 yılında bir köy kalkınma projesi üzerinde yoğunlaşılması birlikte, devrin koşulları gereği faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştı." Selçuk Duman, *Türk Modernleşme Sürecinde Sivas Halkevi (1933-1951)*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2008, 185.

⁴ Mehmet Asım Karaömerlioğlu, "Türkiye'de Köycülük", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, cilt II Kemalizm*, der. Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, 284-285.

⁵ Duman, *Türk Modernleşme*, 185-186.

⁶ Cavit Orhan Tütengil, "Köycülük Üzerine", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Ed. Oya Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999, 207-208; Cavit Orhan Tütengil, *Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1975, 118.

⁷ Fay Kirby, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, Ankara: İmece Yayınları, 1962, 70-71.

⁸ 1935 yılı rakamlarına göre 16.157.450 milyonluk ülke nüfusunun 12.355.376'sı köylerde yaşıyordu. Aynı yıl 383.645 nüfusa sahip olan Adana'da 109.839 kişi şehirde, 273.806 kişi ise köylerde ikamet etmekteydi. Dolayısıyla Adana'da yaklaşık her üç kişiden biri köyde yaşamını sürdürüyordu. "Nüfus Sayımı Bitti", *Akgünler*, 2 Ekim 1935, 3; Tefvik Can, "Rakamların Diliyle Davalarımız", *Görüşler Kültür Dergisi*, 61-62 (Mayıs 1938), 8-9; Fakat 20 Ekim 1935 tarihine ait *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı* arşiv verilerine göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülke nüfus sayısı 16.188.767 (erkek 7.974.925, kadın 8.213.842) idi. Adana Vilayeti'nin nüfusu ise 386.302 (erkek 200.498, kadın 185.804) olup merkezi şehir nüfusu 76.306 (yüzde 19,75) idi. Ayrıca bu verilere göre 309.996 (yüzde 80,25) vatandaş da Adana'nın köylerinde yaşamış olmalıdır (Grafik 1 ve 2). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0.26-148-1, (07.01.1935).

⁹ Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1990, 159.

¹⁰ BCA, 490-1-0-0.3-15-46, (07.12.1937).

¹¹ BCA, 30-18-1-2.39-61-4, (04.09.1933).

üretemediğini anlamıştır. Bu durum karşısında ülke yöneticileri yeni arayışlara girmiş ve Halkodaları ile Köy Enstitüleri gibi yeni kurum ve kuruluşlar ortaya çıkmıştır.¹²

Anadolu topraklarında köylerin yaygın ve dağınık halde bulunmasının etkisiyle köylere ulaşmak ciddi bir sorun olmuştur. Kış aylarında hava ve yol koşulları köycülük şubelerinin faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir.¹³ Cumhuriyet Halk Partisi'nin Beşinci Büyük Kongresi'nde (1939) köylere yönelik bu sorunlara çözüm üretmek için Halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir.¹⁴ Parti yöneticileri, bu kararlar fiziki koşullardan kaynaklanan olumsuzlukları bertaraf ederek köylü vatandaşlarla kurmak istediği kalıcı iletişimi kolaylaştırmayı hedeflemiştir. Böylece Halkodalarının yönetici üyeleri, köylerdeki Halkodalarında yatılı kalabilecek ve faaliyetlerine yıl boyunca süreklilik kazandıracaktı.

Halkevlerinin küçük ölçekli modeli olan Halkodaları; kaza, nahiye ve köy gibi kırsal bölgelerde 1940 yılından itibaren açılmaya başlamıştır. Halkevleri, Halkodaları sayesinde tüm hizmetlerini, köylere kadar yayabilme imkânı bulmuştur.¹⁵ Halkevlerinde yürütülen bütün işler, Halkodalarının etkinlik alanlarında yer almıştır. Ayrıca hizmet ve amaç bakımından aralarında hiçbir fark görülmemiştir.¹⁶ Kasaba ve köy gibi küçük yerleşim alanlarında, nüfusun veya teşkilatlanma yapısının yetersizliğinden dolayı Halkevlerinin yerine Halkodaları açılmıştır. Bu odalar 1940-1951 yılları arasında kurulacak olan birçok Halkevinin temelini oluşturmuştur.¹⁷

Halkevleri, Türkiye'nin kırsal kesimlerdeki olumsuz şartlardan dolayı köylere ve köylü vatandaşlara hizmet etmek için büyük güçlükler yaşamıştır. Halkevlerinin Köycülük Şubesi yaşadığı bu güçlüklerin bir kısmını aşabilmek için köylerde görev alan tüm öğretmenleri, doğal üyesi olarak kabul etmiş¹⁸ ve bu sayede 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinin temelleri atılmıştır. Köy Enstitüleri, köylerin potansiyelini keşfetmeye çalışmış ve köy koşulları içinde eğitim-öğretimi uygulamalı olarak yürütmüştür. Köy Enstitülerinin mimarı olan İsmail Hakkı Tonguç'a göre; "köyü kalkındırmaya değil, kendi unsurları ile içinden canlandırmaya çalışmak ve şuurlandırmak" ve "köyün her işte temel olması" enstitülerin asıl amaçlarıydı.¹⁹ Köy Enstitüleri, Halkodaları ve Halkevlerinin Köycülük Şubesi, Türk inkılâbını kırsal alanda yaşayan vatandaşlara benimsetmek ve yayılmasını sağlamak için düşünülmüş önemli projelerdi. Köylere yönelik bu projelerin temel yapı taşlarından biri de Adana Halkevi'nin Köycülük Şubesi olmuştur.

Adana Halkevi'nin dokuz²⁰ şubesinden biri olan Köycülük Şubesi'nin faaliyetleri araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Literatür incelendiğinde Adana Halkevi Köycülük Şubesi'nin faaliyetlerine Adana Halkevi'nin süreli yayın organları olan *Akgünler* gazetesinden, *Görüşler* ile *Çukurova* dergilerinden ve özel nitelik taşıyan diğer sayılardan ulaşılabilmektedir. *Görüşler* dergisinin 1943 yılının Ağustos ayındaki 58-59. sayısından 1946 yılının Temmuz ayındaki 88-91. sayısına kadar Köycülük Şubesi'nin faaliyetleri hakkındaki bilgiler oldukça azalmıştır. 1946 ve 1947 yıllarında yayımlanan *Çukurova* dergisinde ise Adana Halkevi'nin köycülük çalışmaları hakkında hiçbir bilgiye rastlanmamıştır.

Adana Halkevi ile ilgili önceki yıllarda yapılmış çalışmalardan biri Erdem Çanak'ın "*Akgünler Gazetesi ve Gazetede Adana Halkevi*"²¹ başlıklı makalesidir. İsminden de anlaşılacağı gibi bu makalede ağırlıklı olarak *Akgünler* gazetesi anlatılmakta ve 1935-1936 yıllarında yayımlanan *Akgünler* gazetesindeki Adana Halkevi'nin dokuz şubesinin faaliyetleri hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca Hamza Kurtkapan'ın "*Adana Halkevi Görüşler Dergisinin Türk Modernleşmesi Açısından Analizi*"²² isimli yüksek lisans tezinde *Görüşler* dergisi sosyoloji disiplini açısından ele

¹² Sefa Şimşek, *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi: Halkevleri 1932-1951*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2002, 139.

¹³ Mehmet Asım Karaömerlioğlu, *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, 62.

¹⁴ Çeçen, *Atatürk'ün*, 178-179.

¹⁵ Yasemin Doğaner, "Atatürk İnkılâbının Yerleşmesinde Halkevlerinin Rolü", *Kök Araştırmalar: KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2/2 (Güz 2000), 90.

¹⁶ C.H.P. *Halkodaları Talimatnamesi*, Ankara: Ulus Basımevi, 1939, 1; C.H.P. *Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*, Ankara: Alâeddin Kırıl Basımevi, 1942, 17.

¹⁷ Tevfik Çavdar, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul: İletişim Yayınları, 1995, 882.

¹⁸ Şimşek, *Bir İdeolojik*, 86. 1932'de yayımlanan C.H.F. *Halkevleri Talimatnamesi*'nde 61. maddede, 1940'da yayımlanan C.H.P. *Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*'nde 110. maddede yer almıştır.

¹⁹ Tütengil, *Kırsal*, 118-119.

²⁰ 1. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, 2. Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi, 3. Temsil (Tiyatro) Şubesi, 4. Spor Şubesi, 5. Sosyal Yardım Şubesi, 6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, 7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, 8. Köycülük Şubesi, 9. Müze ve Sergi Şubesi.

²¹ Erdem Çanak, "Akgünler Gazetesi ve Gazetede Adana Halkevi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29/85 (Mart 2013): 1-45.

²² Hamza Kurtkapan, *Adana Halkevi Görüşler Dergisinin Türk Modernleşmesi Açısından Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

alınmıştır. Selvi Gürpınar'ın "1932-1945 Yılları Halkevi Tarihçesi, Adana Halkevi ve Çıkardığı Dergilerin Değerlendirilmesi"²³ isimli yüksek lisans tezi ise folklor disiplini çerçevesinde incelenmiştir.

Halkevleri Köycülük Şubeleri²⁴ ve Çalışmaları

Halkevlerinin kökeni 1912 yılında kurulan Türk Ocaklarına kadar uzanmaktadır. Halkevi şubeleri içinde geniş yer tutan Köycülük Şubesi'nin temelleri ise Türk Ocakları ve Halka Doğru Hareketinin iç yapısında ortaya çıkan Köycüler Cemiyeti ile atılmıştır.²⁵ Hem Türk Ocaklarının hem de Halkevlerinin ülkeye büyük faydaları olmuştur.²⁶ Halkevleri, ilk olarak 19 Şubat 1932'de 14 ilde kurulmuş ve Halkevlerinin temel amacı köylü ile gençlik başta olmak üzere Türk İnkılâbını vatandaşlara benimsetmek olmuştur.²⁷

Köylü vatandaşların iktisadi kalkınmalarına destek vermek, kültürel düzeylerini arttırmak ve aydın insanlarla kaynaşmalarını sağlamak Halkevlerinin köylere yönelik çalışmaları arasında yer almıştır.²⁸ Köylere modern bir görüntü kazandırmak, köylerde devletin varlığını hissettirmek ve köylünün iktisadî yönden kalkınmasını sağlamak Halkevlerinin köy konusundaki hedefleri arasındaydı.²⁹ Türk köylerinin millî ve tarihî niteliklerini bozmadan ele almak, devletin olduğu kadar Halkevlerinin de görevi olmuştur.³⁰ Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk köylerinde yaşayan vatandaşların yararına malî, iktisadî ve idarî kanunlar çıkarmış ve bu kanunları uygularken köylerin imarıyla ilgilenmiştir.³¹ Mimari yönden köylerin modern bir görünüme kavuşması için uzmanlar arasında birçok tartışma yaşanmıştır. Tartışmaların sonucunda inşa edilmek istenen modern köy tanımı 1924 yılında kabul edilen köy kanunu ile betimlenmiş ve örnek oluşturması için bu köylere *numune köy* adı verilmiştir.³²

Halkevlerinin köycülük şubeleri, köylere yönelik işleri organize edebilecek uzmanlara ve yaratıcı fikirlere ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacı karşılamak için Halkevlerinin yönetmeliğinde izah edilen bir programla köy işlerinden anlayan köy rehberlerinin ve öğretmenlerinin çalışma koşulları sağlıklı bir hale getirilmeye çalışılmıştır.³³ Halkevi şubelerinde parti programına uyulması, bu programın her fırsatta uygulanması ve kökleşmesi başlıca görevler arasında yer almıştır.³⁴ Halkevi ve Halkodalarının köycülük çalışmaları, Halkevi üyelerinin köylere giderek köylülerle iletişime geçmesi ya da Halkevlerinde düzenlenen toplantılara köylülerin de davet edilmesi şeklinde uygulanmıştır.³⁵ Köylüye yararlı olmak amacıyla gezi faaliyetleri sırasında, Halkevi üyelerinden kendi alanlarında uzman olan doktor, ziraatçı, veteriner, hukukçu ve öğretmen gibi çeşitli meslek gruplarından insanlar katılmıştır.³⁶ Halkevleri bu gezilerde köylü vatandaşları sanatsal, sosyal ve kültürel alanlarda hem geliştirmek hem de eğlendirmek amacıyla seyyar sinema makinelerinden, küçük temsil gruplarından, karagöz oyunundan faydalanmıştır.³⁷ Köydeki vatandaşlar için açık hava tiyatroları, köylü geceleri düzenlenmiş ve asker mektupları yazılmıştır. Köylü halkın okuma ihtiyacını karşılamak için köylere seyyar kütüphaneler gönderilmiştir.³⁸ Hatta Halkevleri tarafından bazı köylerde birer okuma odası bile açılmış, bu okuma odaları da Halkodalarının kuruluşu için atılan bir adım olmuştur.³⁹

²³ Selvi Gürpınar, *1932-1945 Yılları Halkevi Tarihçesi, Adana Halkevi ve Çıkardığı Dergilerin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.

²⁴ Halkevleri 1932'de köy çalışmaları ile ilgili faaliyetlerine "Köycüler Şubesi" adıyla başlamış olsa da 1940'da isim değişikliğiyle "Köycülük Şubesi" olarak devam etmiştir. *C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi*, Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1932, 19-20; *C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, Ankara: Zerbamat Basımevi, 1940, 27-29.

²⁵ Şimşek, *Bir İdeolojik*, 85.

²⁶ Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, 350.

²⁷ Tefrik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, Ankara: İmge Kitabevi, 5. Baskı, 2013, 350.

²⁸ Şimşek, *Bir İdeolojik*, 85.

²⁹ Seyfi Tezer, "Cumhuriyette Köylü ve Köycülük", *Görüşler Kültür Dergisi*, 11 (Mayıs 1938), 1.

³⁰ *C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1943*, Ankara: 1944, 13.

³¹ Tezer, "Cumhuriyette Köylü ve Köycülük", 1-2.

³² Hilal Tuğba Örmecioglu "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köycülük Tartışmaları ve Numune Köyler", *Belleten*, 83/297 (2019) 730-731, <https://doi.org/10.37879/belleten.2019.729>, Erişim 14.05.2021.

³³ Nusret Köymen, *Köycülük Programına Giriş*, Ankara: Ulus Matbaası, 1935, 44-45.

³⁴ *C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 3.

³⁵ *C.H.P. 1946 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara: 1947, 15.

³⁶ *C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1943*, 13.

³⁷ *C.H.P. 1946 Yılında Halkevleri ve Halkodaları*, 16.

³⁸ *C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları*, Ankara: 1941, 54.

³⁹ *C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1943*, 13.

Bütçe ve personel durumu yeterli olan Halkevleri köylere yönelik çalışmalarında büyük başarılar elde etmiştir. Bütçesi kısıtlı olan Halkevleri ise ellerindeki imkânlarla göre bulunduğu bölgede faydalı olmaya çalışmıştır.⁴⁰ Köycülük Şubesi bir taraftan kendi araç-gereçleri ve imkânlarıyla inkılâbın getirdiği yenilikleri millete yaymak, diğer yandan da köyün sosyal hayatında yaşamaya devam eden millî değerleri göz önünde bulundurarak köylerin kalkınmasına yardım etmek için çaba göstermiştir. Halkevlerinin bu davayı tamamıyla kavrayıp çalıştıkları söylenemese de birçok köyde fikir ve iş yönünden başarılı çalışmalara rastlanmıştır.⁴¹

Halkevlerinin birçoğu çevrelerinde bulunan köyler üzerinde çeşitli bölgelerde araştırma yapmış, köylerdeki gözlem ve incelemelerini köy kütüklerinde tespit etmiştir. Bu incelemelerin sonuçlarını broşürler halinde yayınlayan birçok Halkevi görmek mümkündür. Köyün coğrafyası, kültürü, folkloru, tarihi, idaresi, bayındırlığı, sağlığı, iktisadi ve sosyal hayatı gibi alanlar köy araştırmalarında üzerinde durulan temel konular olmuştur.⁴² Halkevlerinin Dershane ve Kurslar Şubesi'yle iş birliği yaparak köylüyü okutmaya çalışmak, köylerde iki haftada bir okuma-yazma bilmeyen köylülerin mektuplarını yazmak, Sosyal Yardım Şubesi'nin desteğiyle hasta köylüleri şehirlerdeki sağlık ve bakım kurumlarında iyileştirmek Köycülük Şubesi'nin görevleri arasında yer almıştır.⁴³

Köycülük Şubesi, köylülerin boş vakitlerinde dinlenmelerini ve eğlenmelerini sağlamak, özellikle de sağlıklarını korumak amacıyla onların ilgisini çekecek sporları yaymaya çalışmıştır. Güreş, cirit, atıcılık, binicilik gibi geleneksel sporların yanında daha az maliyetle yapılması mümkün olan masa tenisi, voleybol gibi spor etkinlikleri de gerçekleştirmiştir.⁴⁴ Halkevleri, birçok şehirde köylere düzenledikleri gezilerde temel ihtiyaçların karşılanması ve günlük yaşamın daha iyi seviyeye gelmesi için köylüleri uyarmış, bu konuda yol gösterici olmaya çalışmıştır.⁴⁵ Tevfik Çavdar'a göre ise "*Köye yönelik çalışmalar bol bol öğüt verme niteliğindedir. Çalışmalar köylüye pahalıya mal oluyordu. Köy topluluğunun girişkenliğini arttırıcı, kendi sorunlarına sahip çıkıcı bir rol oynamıyordu.*"⁴⁶

Köylere yapılan ziyaretlerde; köylerde varlığını koruyan ve hâlâ konuşulan yöreye özgü kelimeler ile ilgili bilgiler toplamak, köylerin köy kanunlarına uygun bir şekilde düzenlenmesini sağlamak, görülen çeşitli hastalıkların önüne geçmek ve hastalıklara engel olmak amacıyla sağlık hizmetleri sunmak, doğal afetler konusunda bilgilendirmek, yerleşim yerlerini daha iyi hale getirmek için yoğun çaba gösterilmiştir. Aynı zamanda köylülerin birikim yapmalarını teşvik etmek, alkol ve tütün gibi ürünlerin zararlarını köylülere anlatmak ve okuma-yazma bilmeyen köy vatandaşlarına kendi işlerini görece kadar okuma-yazmayı öğretmek amacıyla birçok çalışma yapılmıştır.⁴⁷ Millî kalkınma yönünde köylülerin şehirlilerden şehirlilerin de köylülerden öğreneceği tarım, hayvancılık ve makineleşme gibi çeşitli konular yer almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk yıllarında devlet yöneticileri ülke genelinde millî birliğin, aydınlarla halkın kaynaşmasından doğacağına inanmıştır.⁴⁸

Adana Halkevi Köycülük Şubesi ve Faaliyetleri

Halkevlerinin birinci açılış yıl dönümünde, 24 Şubat 1933'te Adana Halkevi resmî bir törenle açılmıştır.⁴⁹ Köy işleriyle ilgilenmek amacıyla Adana Halkevi Köycülük Şubesi'nin ilk komite seçimi, 11 Mart 1933'te saat 17.00'de gerçekleşmiştir.⁵⁰ Bu şubeye kayıtlı 496 üyenin 265'i oy kullanmış ve saat 19.30'da tasnif işlemine başlanmıştır. Tasnif sonucunda Halkevlerinin talimatnamesine göre bir komite başkanı ve dört komite üyesi seçilmiştir.⁵¹ (Tablo 1) Komite seçiminin ardından köylere yönelik faaliyetlerini hızlandırmıştır.

Adana Halkevi Köycülük Şubesi kapsamlı ve ciddi bir program doğrultusunda her hafta veya on beş günde bir köylere giderek köylülerle görüşmeyi, köylü vatandaşlara ağaçlandırma eğitimi vermeyi, hayvan barınaklarının sağlıklı ve temiz olması yönünde bilgilendirmeyi, çiftçi geceleri düzenlemeyi planlamıştır. Köylerdeki

⁴⁰ C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları, Ankara: 1943, 16.

⁴¹ C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1943, 13.

⁴² C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, 54-55.

⁴³ Halkevleri 1932-1935 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, Ankara: 1935, 114.

⁴⁴ C.H.P. 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara: 1946, 24.

⁴⁵ Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebliğatı, İkinci Kânun 1933'ten Haziran 1933 Nihayetine kadar, Cilt 2, Hâkimiyeti Millîye Matbaası, 1933, 25.

⁴⁶ Çavdar, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, 355.

⁴⁷ Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebliğatı, Cilt 2, 25-27.

⁴⁸ C.H.P. 1946 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, 15.

⁴⁹ "Halkevi", Yeni Adana, 23 Şubat 1933, 1; "Halkevi Açılıyor", Yeni Adana, 24 Şubat 1933, 1-2.

⁵⁰ "Yarın Halkevi Köycülük Şubesi Komitesi Seçilecek", Yeni Adana, 10 Mart 1933, 1.

⁵¹ "Adana Halkevi", Yeni Adana, 12 Mart 1933, 1.

hastalıklarla ilgilenerek teşhis koymak, okulsuz köylere okul yaptırılması için harekete geçmek, meyve ağacı yetiştirmeyi yaygınlaştırmak ve arıcılığı özendirmek, köylünün çiftçilik yönünden ilerlemesi ve sağlık konusunda bilgilendirilmesi amacıyla faaliyetlerde bulunmak istemiştir.⁵²

Adana Halkevi Köycülük Şubesi köylüyü şehirliyle şehirliyi köylüyle yakınlaştırmak, köyleri cumhuriyet ideolojisiyle yeniden kurmak ve şube faaliyetlerinin bu doğrultuda gelişmesini sağlamak için girişimlerde bulunmuştur. Bu şube, kaynaşma ve anlaşma amacıyla yöredeki köylülere imkân buldukça Halkevindeki genel eğlence ile toplantılara davet etmenin yanı sıra Halkevi üyelerinin de belli mevsimlerde köylerde düzenlenen kır bayramlarına katılmalarını sağlamıştır.⁵³ Adana Halkevi Köycülük Şubesi'nin 1933-1938 yıllarındaki çalışmaları sırasında iki temel noktaya yoğunlaştığını görmekteyiz. Birincisi Çukurova'da birkaç köyü numune olarak seçip modern bir köy haline getirmek, ikincisi köy gezilerinin genelinde tüm halkı kültür, sağlık, sosyal ve ekonomi gibi konularda bilgilendirmek ve aydınlatmaktır.

Adana Halkevi'nin kuruluş yılında, 1933'te, Halkevi üyeleri köylerde yapılması gerekli görülen tarımsal ve ekonomik girişimler hakkında toplantılar ve söyleşiler düzenlemiştir. Adana'nın köylerinde ağacın faydasını göstererek öğretmek, ağaçlandırılacak bir köyün ortaya koyacağı çağdaş manzarayı ve sıhhi faydayı sağlamak için köylülere fidanlar dağıtmış ve diktirmeye başlamıştır.⁵⁴ Okuma yazma bilmeyen köylü vatandaşların dilekçelerini ve mektuplarını yazmak, onların işlerini takip etmek ve sonuçlandırmak için bir müracaat bürosu açmıştır. Bu büroda yıl içinde yüzlerce dilekçe yazılmış, birçok vatandaşın işi kolaylaştırılmıştır. Fakat bütçe gelirinin yetersizliği nedeniyle bir süre sonra bu müracaat bürosu kaldırılmıştır.⁵⁵

Köycülük Şubesi, Ziraat Bankası ile temasa geçerek 1934 yılında şehirde ve köylerde bulunan çiftçilere buğday ve pamuk tohumları dağıtmıştır. Köylere sık sık giderek köylülere tarımsal, ekonomik, sosyal konular üzerine rehberlik etmiştir. Köprü köyünde Halkevi adına ayrılan mahalleye birçok ağaç dikilmesini sağlamıştır. Ziraat Mektebi tarafından şubeye verilen meyveli (zerdali, dut, turunç) ve meyvesiz (akasya, mazi, selvi, amber akasya) ağaçlardan birçok köye toplam 1.985 fidan dağıtılmıştır.⁵⁶ (Tablo 2)

Adana Halkevi'nin 1935'te köylü vatandaşlar için gerçekleştirdiği en önemli gelişme *Akgünler* adıyla bir gazete yayımlamaya başlamış olmasıdır. *Akgünler* gazetesi, ilk sayısında çıkış amacını şu sözlerle ifade etmiştir: "*Akgünler, Adana Halkevinin gazetesidir. Öz yolu; Türk köyü ve Türk köylüsü için faydalı olmaktadır. Bunu derken sakın, kentlerdeki iyice yetişmemiş yurttaşları düşünmediğimiz sanılmasın; yazı yazarken onları da karşımıza alacağız...*". Ayrıca gazete başlığının hemen altında "*Türk köyü ve Türk köylüsü için*" sloganına da yer verilmiştir.⁵⁷ *Akgünler* gazetesinin köylere düzenli bir şekilde gönderilmesi sağlanmış, köylü vatandaşların isteklerini gazeteye bildirmeleri istenmiş⁵⁸ ve bu istekler için gazetede bir dilek köşesi ayrılmıştır.⁵⁹

Şube üyeleri 22 Mart 1935'te Ziraat Mektebi'nde yapılan Toprak Bayramı kutlamasına büyük bir ilgi göstermiş ve köylü ile çiftçilerin bayram kutlamasına katılmalarını sağlamışlardır. Aynı zamanda köylerden gelen birçok yoksul hasta vatandaşın hastaneye yatışı gerçekleştirilmiş, vatandaşlar muayene ve tedavi ettirilmiştir. Bu şube, Yüreğir bölgesindeki merkez köyleri için numune köy olarak seçtiği Mihmandar köyünde, yapılması planlanan okul ve köy odası için bahçe yerini ayırmış, etrafını çevirmiştir. Buranın toprağı sürülüp hazırlandıktan sonra ağaçlandırılmaya başlanması planlanmıştır. Nisan ayı içinde Adana Halkevi'nde bir çiftçi gecesi düzenlemeyi ve bu gecede köylüye yönelik konferanslar vermeyi kararlaştırmıştır.⁶⁰ Bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte Köycülük Şubesi, Mayıs 1935'te köylü vatandaşlara faydalı bilgiler öğretmek üzere yola çıkmış ve köylere ulaşmıştır. Köylerde fazla ilgilenilmeyen veya hâlâ eski yöntemlerle yürütülmeye çalışılan arıcılık işi için Adana Halkevi Köycülük Şubesi tarafından köylülere arıcılık hakkında tekniğine uygun bir biçimde pratik bilgiler

⁵² "Faydalı Bir Kurumumuz", *Akgünler*, 2 Aralık 1935, 2.

⁵³ "Halkevimizin Bir Yıllık Faaliyeti", *23 Şubat Dergisi*, Adana: Türk Sözü Matbaası, 1934, 36; C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 27-28.

⁵⁴ "Halkevimizin Bir Yıllık Faaliyeti", *23 Şubat Dergisi*, 36.

⁵⁵ "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, Adana: Türk Sözü Basımevi, 1938, 19.

⁵⁶ "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 22-23.

⁵⁷ "Akgünler Niçin Çıkıyor?", *Akgünler*, 5 Ocak 1935, 1.

⁵⁸ "Halkevimizin Nisan Bilançosu", *Akgünler*, 9 Mayıs 1935, 4.

⁵⁹ "Akgünler", *Akgünler*, 6 Nisan 1935, 1; Çanak, "Akgünler Gazetesi", 21.

⁶⁰ "Evimizin Aylık Bilançosu", *Akgünler*, 6 Nisan 1935, 1.

verilmesi planlanmış, köylülere ücretsiz dağıtmak için yeni kovanlar getirilmiştir. Fakat bu düşüncenin faaliyete geçmesi için petek yapma makinesine ihtiyaç duyulmuş ve bu makine gelene kadar etkinlik ertelenmiştir.⁶¹

Adana Halkevi Köycülük Şubesi 1935 yılının Temmuz ayı içinde ihtiyar yönetim odaları açarak geçici ve bulaşıcı hastalıklarla ilgili konferanslar düzenlemiştir. Sosyal Yardım Şubesi'yle iş birliği yapılarak köylerdeki okullara ve ihtiyar heyeti odalarına asılmak üzere trahom, frengi, verem ve sıtma gibi bulaşıcı hastalıklara ait bilgilendirici levhalar Sağlık Bakanlığı'ndan getirilmiş ve köyler için sağlık yardım çantaları hazırlanmıştır. Özellikle sıtma hastalığı ile mücadele edilmesine katkı sağlanmıştır. Ziraat Odası ve Çiftçi Birliği ile birlikte uçak tehlikesi hakkında çiftçilere söylevler verilmiş, toplantı düzenlenmiştir. Adana'daki köylü vatandaşları bilgilendirmek için dağıtılan *Akgünler* gazetesinin istenilen şekilde okunup okunmadığı incelenmiştir.⁶² Haziran 1935'te köy öğretmenleri, Adana Halkevi'nde toplanmış, Köycülük Şubesi vatandaşlara direktifler vermiş ve *Akgünler* gazetesinin köylüye okutulması için köy öğretmenlerini görevlendirmiştir. Köycülük Şubesi, köylerde bilgilendirme gezilerine başlamış ve numune köy olarak incelemeler yaptığı Mihmandar köyündeki nadas gibi diğer işlerle ilgilenmiştir.⁶³

Köylü vatandaşların *Akgünler* gazetesine gönderdikleri dilek mektuplarında en çok dile getirilen konu köylerdeki okul ihtiyacı olmuştur. Bu nedenle Halkevi üyeleri yaz tatilinin bitmesinin ardından ilgili yerlerle görüşerek köylülerin bu isteklerini gerçekleştirmeye çalışmıştır.⁶⁴ Köylülerin okul ihtiyaçlarını karşılamak için Köycülük Şubesi üç yıllık bir program hazırlamış ve bu program dâhilinde örnek bir köy seçmiştir. Bu sırada pamuk ekimi hakkında incelemeler yapmış, arıcılık için kurs açmıştır.⁶⁵

Köycülük Şubesi, Yemişli'ye giderek köyün okul işleriyle uğraşmış, bir köy okulu yapılmasını sağlamış, buraya öğretmen gönderilmesi için valiliğe başvuru yapmıştır. Ayrıca Yemişli'deki Türk aşiretleri üzerinde Köycülük Şubesi'ni ilgilendiren konularda incelemelerde bulunmuştur. Şube, isimleri Türkçe olmayan köylerin listesini çıkarmış ve ardından bu listeyi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi'ne vermiştir. Yardıma ihtiyaç duyan köylü vatandaşların şehirdeki işleriyle ilgilenmiş ve Taşçı köyünde doğum esnasında ölü çocuk doğuran bir kadını, doğumhaneye yetiştirerek hayatını kurtarmıştır.⁶⁶ Aralık 1935'te planlarını ve isteklerini kısa sürede uygulamak amacıyla Adana Halkevi Köycülük Şubesi'nin emrine bir kamyon verilmiştir.⁶⁷ Bu kamyon sayesinde haftada bir veya on beş günde bir düzenli olarak köy gezileri düzenlemiştir.

Adana Belediyesi iki tekerlekli arabaların öküz ve mandalara çok fazla güç yüklediğini ve şehir yollarının bozulduğunu düşündüğü için bu arabaların şehre girişini yasaklamış, bunun yerine dört tekerlekli arabaların kullanımına izin vermiştir. (1934) Köylü vatandaşların bu karara dikkat etmeleri ve yasak günü (1 Ocak 1936) geldiğinde hazırlıklı olmaları istenmiştir. Bu gelişmeler Adana Halkevi'nin yayın organı olan *Akgünler* gazetesini aracılığıyla köylülere duyurulmuştur.⁶⁸

Toprak Bayramı nedeniyle 22 Mart 1936'da Köycülük Komitesi'nin üyeleri, otomobil ve kamyonlarla Ziraat Mektebi'ne gitmiş ve buradan 300 fidan alarak bir tarım uzmanı ile birlikte Mihmandar köyüne geçmiştir. Komite üyeleri bu köyde yaşayan vatandaşlara ağaç dikme ve yetiştirmenin ülke ekonomisine kazandıracığı faydaları anlatmıştır. Hemen ardından on iki dönümlük bir alanda belirli yerlere götürülen bu ağaç fidanları şube üyeleri ve köylüler tarafından dikilmiştir.⁶⁹

Köycülük Şubesi, bahar mevsiminin gelmesi ve ulaşım imkânlarının sağlanmasıyla köylerdeki gezilerine başlamış ve Yemişler köyüne giderek burada yapılması düşünülen okulun yerini tespit etmiştir. Bu seyahatler sırasında 87 hastaya ilaç dağıtılmış ve tedavileri uygulanmıştır. (1936) Komite üyesi Şahin Bey, yaz tatilinde Pozantı ve Kamışlı bölgelerindeki köylere gidip burada bulunan insanlara Köy Kanunu hakkında önemli bilgiler içeren sohbet ve toplantılar düzenlemiştir. Adana'ya bağlı 18 köyde köylülerin köy defterlerini, resmî belgelerini, mektuplarını yazmak ve zabıt tutanağı tutmak gibi konularda bilgi verileceği duyurulmuştur. Köyde terk edilmiş

⁶¹ "Geçen Ay İçinde Halkevimiz", *Akgünler*, 3 Haziran 1935, 2.

⁶² "Halkevi Geçen Ay Ne Yaptı?", *Akgünler*, 1 Temmuz 1935, 1; "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 27.

⁶³ "Halkevimizin 1935-1936 Yılındaki Çalışmalarının Kısa Bir Bilânçosu", *Akgünler*, 23 Şubat 1936, 4.

⁶⁴ "Halkevimiz Geçen Ağustos Ayında Neler Yaptı?", *Akgünler*, 20 Eylül 1935, 1.

⁶⁵ "Halkevimizin 1935-1936 Yılındaki Çalışmalarının Kısa Bir Bilânçosu", *Akgünler*, 23 Şubat 1936, 4.

⁶⁶ "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 27-28; Kurtkapan, *Adana Halkevi*, 42.

⁶⁷ "Faydalı Bir Kurumumuz", *Akgünler*, 2 Aralık 1935, 2.

⁶⁸ "Köylümüz İçin?", *Akgünler*, 20 Eylül 1935, 3.

⁶⁹ "Mihmandar Köyümüzde Köycülük Kolu Tarafından Yeni Ağaçlar Dikildi", *Akgünler*, 1 Nisan 1936, 2.

bir çocuk bulunmuş ve komite bu çocuğa bakması için bir sütanne bulmuş, böylece hayatını kurtarmıştır. Köycülük Şubesi'ne başvuru yapan birçok köylünün işleri takip edilmiş ve köylülere çeşitli konularda yardımcı olunmaya çalışılmıştır.⁷⁰ Köycülük Şubesi, 1936 yılının Haziran ayındaki köy gezileri sırasında sağlık, kültür, köycülük ve soyadı kanunu hakkında bilgilendirmek için konferanslar düzenlemiş ve köydeki hastaları tedavi ettirerek sağlık çalışmalarında bulunmuştur. Sosyal Yardım Şubesi'nin desteğiyle tarım işçilerinin toplantı günlerinde sağlık kontrolleri yapılmış ve 181 kişi muayene edilmiştir.⁷¹

Çukurova'daki köy sayısının fazla, köylerin dağınık, bütçelerinin ise kısıtlı olmasından dolayı 1937 yılı içinde Köycülük Şubesi, Çukurova'nın üç farklı bölgesinde yer alan ve merkezî durumda olan Zeytin, Mihmandar ve İncirlik köylerini yeniden numune köy haline getirmek için seçmiş, köycülük faaliyetlerini daha çok bu köylerde gerçekleştirmiştir.⁷² 9 Mayıs 1937'de, Adana Halkevi üyelerinden meydana gelen 45 kişiyle Misis köyüne bir etkinlik gezisi düzenlemiştir. Köylü insanlarla bilgi amaçlı söyleşiler yapılmıştır. Koşu ve güreş müsabakaları düzenlenerek birinci olan vatandaşlara ödül verilmiştir. Güzel Sanatlar Komitesi'nden Sıtkı Avcı Grubu köylülere halk türküleri söylemiş, bando grubu müzik parçaları dinletmiştir. Hastalar tedavi edilmiş, durumu ağır hastalar şehirde bulunan hastaneye nakledilmiştir.⁷³ 30 Mayıs 1937'de Misis köyüne gidilerek 9 Mayıs'ta gerçekleştirilen gezide zamanın yetersizliğinden dolayı bakılamayan hastalar Cemil Alsan, Hakkı Somay ve Mazhar Erdoğan tarafından muayene ve tedavi edilmiş, diş rahatsızlığı olan 40 hastaya bakılmıştır. Bu ikinci gezide muayene ve tedavi uygulanan 91 hastanın ilaçları ücretsiz dağıtılmıştır.⁷⁴ 19 Aralık 1937'de Mihmandar köyüne bir gezi düzenlenmiş, bu geziye katılan Sosyal Yardım Komitesi Başkanı Dr. Ekrem Baltacı köylü vatandaşlara sağlık konusu üzerine söyleşiler vermiş ve Dr. Hakkı Somay köydeki insanların dişlerini tedavi etmiştir. 67 kişi muayene edilerek hastaların ilaçları verilmiştir. Daha sonra Adana Halkevi'nin Dil, Tarih ve Edebiyat Komite üyesi Vasıf Canbay devlet demiryolları ve sanayileşme hakkında bir konuşma yapmıştır.⁷⁵

Köycülük Şubesi, 3-8 Nisan 1938'de, numune olarak ele aldığı köylerden biri olan İncirlik'e giderek köy meydanını tespit etmiş ve krokisini çizmiştir. Adana Halkevi Başkanı Yusuf Ziya Özbakan'ın, Köycülük Komitesi Başkanı Seyfi Tezer'in ve şube üyelerinin katılımıyla İncirlik'e 10 Nisan-6 Haziran 1938 tarihleri arasında tekrardan gidilmiş, köylülerle konuşmalar ve köy kroki üzerinde gerekli incelemeler yapılmıştır. 21 Mayıs 1938'de Adana Halkevi Başkanı'nın da katılımıyla sekiz kişilik kafiye⁷⁶ ve iki kadastrucu ile Zeytinli köyüne bir gezi düzenlemiş, "Köy Kalkınması" hakkında köyde yaşayan vatandaşlarla konuşmalarda bulunmuş ve yapılacak işler için notlar alınmıştır. Köyde yaşayan insanlar, komite üyeleri ile iş birliği yaparak köylerin gelişimi için faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.⁷⁷ Mihmandar, İncirlik, Zeytinli ve Köprü köylerinde köy meydanı, köy odası, köy okulu yaptırmak, okuma çağındaki çocukları okutmak, kümesleri ıslah edip evlerden ayırmak, sokakları düzenlemek, gübreleri dışarı attırmak ve buna benzer işleri başarıyla yerine getirmek için çalışmalar yapılmıştır.⁷⁸

Cumhuriyet Halk Partisi'nin kültür kaynağı olarak görülen Halkevleri köylerin işleriyle uğraşmış ve kendi imkânlarıyla birçok yönden yarar sağlamaya gayret etmiştir. Köylünün dertlerini dinlemiş, hastalarına bakmış, toplumsal kalkınmasına yardım ve rehberlik ederken bir taraftan da köyün imarına çalışmıştır. Özellikle Adana Halkevi'nin yıllık programındaki numune köyler olan İncirlik, Zeytinli ve Mihmandar köylerinde başarı imkânına sahip pratik esaslar üzerinde durulmuştur.⁷⁹

⁷⁰ "Halkevimizin Bir Aylık Çalışma Bilançosu", *Akgünler*, 1 Haziran 1936, 2.

⁷¹ "Halkevimizin On Beş Günlük Çalışmaları", *Akgünler*, 20 Haziran 1936, 2; "Halkevimizin On Beş Günlük Çalışmaları", *Akgünler*, 8 Temmuz 1936, 4.

⁷² "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 64.

⁷³ "Adana Halkevinde Dört Buçuk Ay", *Görüşler Kültür Dergisi*, 4 (Ekim 1937), 23; "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 64.

⁷⁴ "Adana Halkevinde Dört Buçuk Ay", *Görüşler Kültür Dergisi*, 4 (Ekim 1937), 23; "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 64.

⁷⁵ "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 64-65.

⁷⁶ Sekiz kişilik kafiye de yer alan isimler şunlardır: Yusuf Ziya Özbakan, Seyfi Tezer, İsmail Burdur, Ömer Sanver, Ekrem Baltacı, Hadi Okan, Taha Toros, Süleyman Sergici. "Halkevinde", *Görüşler Kültür Dergisi*, 10 (Nisan 1938), 47; "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 72.

⁷⁷ "Halkevinde", *Görüşler Kültür Dergisi*, 10 (Nisan 1938), 47; "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 70-72.

⁷⁸ *Seyhan Cumhuriyetin 15 Yılı İçinde*, İstanbul: Tan Matbaası, 1938, 167.

⁷⁹ Tezer, "Cumhuriyette Köylü", 2.

Adana Halkevi, faaliyetleri için 1939 yılının Şubat ve Mart ayında köylere yönelik hazırlıklarını tamamlamış ve köylere gitmeye başlayacağını duyurmuştur.⁸⁰ 7 Mayıs 1939'da Köycülük Şubesi, İncirlik ve Kürkçüler köylerine bir gezi düzenlemiştir. Bu geziye Adana Halkevi'nin doktor ve dışı olan üyeleri de katılmış ve sağlığın önemi ile ilgili sadece doğru olanların yapılması konusunda vatandaşları uyarmıştır.⁸¹ Üç hafta sonra, 28 Mayıs 1939'da Hadırlı köyüne bir inceleme ve araştırma gezisi yapılmıştır. Köycülük kolu, temsil kolu, diğer şubelerin komite üyeleri ve Maarif Müdürü'nün katılımlarıyla yapılan bu gezide önemli konularda etkinlik düzenlenmiştir. Tamamıyla Eti Türklerinin yaşadığı Hadırlı köyünde, öğretmen Ömer Sanver'in "Rejim ve Dil" konusu üzerine yaptığı konuşması ve Temsil Şubesi'ndeki gençler tarafından oynanan "İstiklal" piyesine köylüler büyük bir ilgi göstermişlerdir. Kürkçüler köyünde arıcılığa meraklı olan bir vatandaşa yardım edilmiş ve arıcılığın önemi üzerine köylülere bilgi verilmiş, bu işi yapması için köylülerin özen göstermesi istenmiştir.⁸²

Halkevlerinin, köylere yönelik gizli veya açık ideolojik nitelikte faaliyetler gerçekleştirdiği görülmüştür. Örneğin 1939 yılının yaz aylarında Adana Halkevi Köycülük Şubesi ile Temsil Şubesi, Eti Türklerinin oturduğu Hadırlı köyüne bir gezi düzenlemiştir. Ankara Halkevi'nin yayın organı vasfındaki *Ülkü* dergisinde, ziyaret edilen Hadırlı köyünün tanıtılma biçimi Türk Tarih Tezi'nin bir yansıması olmuştur.⁸³

Adana Halkevi, Eylül 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu uluslararası durum nedeniyle Başbakan Refik Saydam'ın yayınladığı hükümet bildirisini ve özellikle vurguladığı ihtiyaç fazlası üretime hız verilmesi isteğini göz önünde tutmuştur. Bu konuda halkı ve köylüyü bilinçlendirmeyi görev edinmiştir. Bu amaçla şehir halkının bir arada bulunduğu kalabalık yerlerde özellikle borsa ve kahvehanelerde konferanslar düzenlemiştir. Adana Halkevi, aynı amaçla çeşitli gruplar halinde farklı köylere giderek fazla ekim ve bunun sağlayacağı faydalar hakkında köy meydanlarına ve kahvehanelere toplanan köylülerle konuşmalar gerçekleştirmiştir. Yine bu konuda makaleler hazırlanarak yerel gazetelerde de yayınlar yapılmıştır.⁸⁴

Köycülük Şubesi, Kasım 1939'da köylere yönelik geniş bir programla çalışmış, fazla üretim konusunda köylü vatandaşlarla sık sık temaslarda bulunmuştur. Özellikle Halkevi Başkanı Nevzat Güven Köycülük Şubesi'nin yapabileceği işleri kendisi organize etmiştir. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle köylerle bağlantısını koparmamaya dikkat eden Köycülük Şubesi'nin görev edindiği işlerden bazıları; köy sokaklarını düzenlemek, küçük bataklıkları kurutmak, sağlığı bozan atıkları, gübreleri, kümes ve ahırları evlerin uzağına kaldırmak, köy okulu ve okuma odası yaptırmak, köy odaları ve okullarına kitaplar vermek, okuma çağına gelmiş çocukları okutmak ve köyleri ağaçlandırmak olmuştur. Numune köylerden İncirlik'e ve Zeytinli'ye düzenli bir şekilde gidilerek planları çıkartılmıştır.⁸⁵

1940 yılının Ocak ayı içinde Köycülük Komitesi köylerdeki vatandaşlarla temasa geçip köylerin ağaçlandırılması konusunda araştırmalar yapmıştır.⁸⁶ Adana Halkevi'nin yayın organı olan *Görüşler* dergisinin 1940 yılına ait sayılarında köy ve köycülük konusunda neşriyata başlanmıştır. Adana Halkevi bu neşriyatları köy öğretmenlerine ve başöğretmenlere ücretsiz göndermiştir. Köylerle ilgili daha ayrıntılı bilgilere sahip olmak için köy belletenleri doldurtmayı, köylerin anayollarını çamurdan kurtarmak için yerel imkânlarla göre taş döşeme yapılması, beş köye seyyar kütüphane ve örnek kümes yapılması, 16 köye ilaç dolabı ve ilaçlar verilmesi planlanmıştır. 1940 yılı boyunca dönem açısından modern yapıda okulu bulunan Misis, Tuzla, Karataş, Kadıköyü, Kürkçüler, Gerdan (Resim 1) ile gelişime müsait olan Zeytinli, Kurttepe, İncirlik, Yalmanlı, Çıldırım, İsmailiye, Suluca, Büyükaraplar, Denizkuyusu ve Yemişli için kalkınma programları uygulamayı seçmiş ve Şubat ile Mart aylarında bu köylerin durumunu ele almıştır.⁸⁷ Köycülük Şubesi'yle iş birliği içinde hareket eden ve Ceyhan ile Osmaniye'ye gezi düzenleyen Temsil Şubesi üyeleri köylerde temsiller vermiştir. Spor Şubesi üyeleri ise gruplara ayrılarak köylere iki gezi düzenlemiş ve bu şubenin gençleri paraşütlü kıtalar hakkında köylü vatandaşlara konferanslar vermiş, broşürler dağıtmıştır.⁸⁸ (Resim 2 ve 3)

⁸⁰ "Şubat ve Mart Aylarında Evimiz Çalışmalarının Hülâsası", *Görüşler Kültür Dergisi*, 17 (Nisan 1939), 32.

⁸¹ "Evimizin Nisan-Mayıs Çalışmaları", *Görüşler Kültür Dergisi*, 18 (Mayıs 1939), 32.

⁸² "Evimizin Son Ay Zarfındaki Çalışmaları", *Görüşler Kültür Dergisi*, 19 (Haziran 1939), 37-38.

⁸³ Şimşek, *Bir İdeolojik*, 137.

⁸⁴ "Evimizin Dört Aylık Çalışma Hülâsası", *Görüşler Kültür Dergisi*, 20-21 (Eylül-Ekim 1939), 63.

⁸⁵ "Evimizin 2 nci Teşrin Çalışma Hülâsası", *Görüşler Kültür Dergisi*, 22 (Kasım 1939), 32.

⁸⁶ "Evimizin 1940 Kânunusani Çalışma Hülâsası", *Görüşler Kültür Dergisi*, 24 (Ocak 1940), 33.

⁸⁷ Ekrem Gürsel, "Köylerde Kalkınma Hazırlıkları", *Görüşler Kültür Dergisi*, 25-26 (Şubat-Mart 1940), 32.

⁸⁸ "Mecmuamızın Çıkmadığı Aylarda Evimizin Çalışma Hülâsası", *Görüşler Kültür Dergisi*, 28 (Eylül 1940), 32.

Dil, Edebiyat Şubesi ve Neşriyat Şubesi başkanlarının da katılımıyla, Ocak 1941’de, Köycülük Şubesi tarafından düzenlenen toplantıda sekiz köye kütüphanelerle birlikte hediye edilecek kitapların isimleri belirlenmiştir. Bu sekiz köye birer kütüphane hediye etmek için kitap dolapları yaptırılmıştır. Halkevi, kitapların satın alınması amacıyla girişimlerde bulunmuştur. Kitaplar hazırlandıktan sonra Köycülük Komitesi’nin kılavuzluğunda köy gezileri düzenlenmiştir.⁸⁹ Şubat 1941’de Köycülük Şubesi, köylüler arasında okuma isteğini uyandırmak ve bu isteği, imkânları dâhilinde karşılayabilmek için kütüphanenin kurulmasına karar vermiş, ayrıca yakın zamanda kütüphane ihtiyaçlarını ilgili yerlere göndereceğini duyurmuştur.⁹⁰

Güzel Sanatlar, Temsil, Sosyal Yardım, Spor ve Köycülük şubeleri iş birliği yaparak dönemin Adana Halkevi Başkanı Dr. Kemal Satır’ın önderliğinde 80 kişilik bir kabile halinde 21 Nisan ve 25 Mayıs 1941 tarihlerinde Misis köyüne gitmiş, sosyal ve sağlık alanında yardımlarda bulunmuştur.⁹¹ Köycülük Şubesi, 15 Haziran 1941 tarihinde Sosyal Yardım Şubesi’yle birlikte bu kez İncirlik köyüne bir gezi düzenlemiştir. Bu gezide köylü vatandaşlarla konuşmalar yapılmış, Sosyal Yardım Şubesi köylü vatandaşlardan 35 hastayı muayene ederek ilaçlarını vermiş, köylere ağaç dikmek ve okul binasının eksiklerini gidermek için ilgili makamlarla görüşmelerde bulunmuştur.⁹² 13 Temmuz 1941’de Köycülük Şubesi tarafından bu kez de Zeytinli köyüne bir gezi düzenlenmiş, 14 kişinin katıldığı bu köy gezisinde köylünün sorunları ve istekleri dinlenmiştir. Bu konuların başında köye içme suyu getirilmesi, okulun daha iyi bir hale getirilmesi, köy yolunun ağaçlandırılması yer almıştır. Kürkçüler köyünde 200’den fazla hasta ve trahomlu insanı muayene ederek ilaçlarını sağlamıştır. Ayrıca tarihî, kültürel ve sanatsal açıdan “İstiklal” isimli piyes Tiyatro Şubesi tarafından temsil edilmiş, halk türküleriyle konser verilmiş, tarım ve sağlık konularında konuşmalar yapılmıştır.⁹³ (17 Ağustos 1941)

Köycülük Şubesi, 5 Nisan 1942’de Karalar Bucağı köyüne bir gezi düzenlemiştir. Bu gezide Köycülük Şubesi üyelerinin, halk türküleri ekibinin, doktorların ve ziraat memurlarının katılımıyla birçok alanda köylü için yararlı olmaya çalışılmıştır. Adana Halkevi İdare Heyeti üyeleri, Köycülük Şubesi üyeleri, halk türküleri ekibi, doktor ve sağlık memuru olmak üzere 25 kişilik bir kabile Kadıköy’deki seyyar dikiş kursunun sergisine katılmışlardır. Maarif Müdürü, Kız Enstitüsü Müdürü ve öğretmenleri büyük bir kamyonla köye hareket etmişlerdir. Yüreğir Ovası’nın en büyük köylerinden biri olan Kadıköy’de akşam saatlerine kadar çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca dikiş kursunun sergisi gezilmiş ve köylülerle görüşülmüştür. 26 Nisan 1942 tarihinde Köycülük Şubesi’nin “seyyar yerli mallar” sergisinde açıklamalarda bulunulmuş ve her gezide olduğu gibi doktor ve sağlık memuru tarafından hastaların muayene ve tedavi işlemleri gerçekleştirilmiştir.⁹⁴ Adana Halkevi’ne ait dokuma tezgâhı Karalar Bucağı köyüne kadar nakledilmiş ve Mayıs ayı boyunca köylülere dokuma tezgâhının kullanımını öğretmek için ders verilmiştir.⁹⁵ (1942)

Köycülük Şubesi’nin Baklalı köyüne düzenlediği geziye Güzel Sanatlar ve Temsil Şubesi üyelerinden yaklaşık 35 kişi katılmıştır. 1943 yılının Nisan ayındaki bu gezide; Adana’nın başlıca toprak mahsulü ve büyük bir endüstrisi olan pamuğun çeşitli ekim aşamalarını gösteren numuneler, pamuk ve çığit yağlarının çeşitli şekillerinden oluşan koleksiyonlar köylüye gösterilmiştir. El dokuma tezgâhı konusunda Baklalı köyü, tecrübeli olması nedeniyle el dokumacılığında çok daha iyi örnekler elde etmiştir. Ülkenin diğer yerlerindeki Halkevlerinden getirilen numuneler köylülere gösterilmiş ve kendi el emekleriyle bunlar arasındaki büyük farklara işaret edilmiştir. Köy okulunu daha iyi bir duruma getirmek, köy mezarlığını okuldan daha uzak bir yere taşımak, köyü en yakın şimendifer istasyonuna bağlayan yolu mümkün olduğu kadar ıslah etmek ve güzergâhtaki derenin üzerine bir köprü kurmak gibi çalışmalar hakkında görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda alınan kararların hemen uygulandığı görülmüştür.⁹⁶

Köycülük, Temsil, Güzel Sanatlar ve Sosyal Yardım şubeleri üyelerinden 21 kişinin katılımıyla Gerdan köyüne bir gezi düzenlenmiştir. 1-2 Mayıs 1943 tarihindeki bu gezi hakkında Adana Halkevi üyesi Abidin Dino *Görüşler* dergisinin Mayıs ayındaki sayısında bir yazı yayınlamıştır.⁹⁷ Dino bu yazısında, Gerdan köyüne ait anılarını

⁸⁹ “Evimizin Kânunusani Ayı Faaliyeti”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 31 (Ocak 1941), 36.

⁹⁰ “Evimizin Bir Senelik Çalışma Hülasesi”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 32 (Şubat 1941), 36.

⁹¹ “Evimizin Nisan Ayı Faaliyeti”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 34 (Nisan 1941), 36; “Evimizin Mayıs Faaliyeti”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 35 (Mayıs 1941), 32.

⁹² “Evimizin Haziran Ayı Faaliyeti”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 36 (Haziran 1941), 36.

⁹³ “Evimizin Temmuz ve Ağustos Faaliyeti”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 37 (Eylül 1941), 27.

⁹⁴ “Evimizin Bir Aylık Çalışması”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 44 (Nisan 1942), 30-31.

⁹⁵ “Ev Çalışmaları”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 45 (Mayıs 1942), 31.

⁹⁶ “Evimizin Bir Aylık Tarihi”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 52 (Nisan 1943), 15-16.

⁹⁷ “Adana Halkevlerinin Bir Aylık Tarihi”, *Görüşler Kültür Dergisi*, 53 (Mayıs 1943), 15.

kaleme almış ve köylü vatandaşların alışkanlıklarını, tiyatro için sahne hazırlıkları sırasında yaşanan ilginç olayları ve köylere yönelik uygulanması gereken programları dile getirmiştir.⁹⁸

Köycülük Şubesi Başkanı Memduh Pekbelgen'in liderliğinde 13 Haziran-18 Temmuz 1943 tarihleri arasında Köycülük Şubesi'nden Öğretmen Şükrü Erdem, Sosyal Yardım Şubesi'nden Dr. Zekeriya Özveren, Dr. Mecit Altıok, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi'nden Öğretmen Vehbi Evinç'in katılımlarıyla Tuzla ile Karataş nahiyeleri ve yöresindeki köylere bir gezi düzenlenmiştir. Bu gezide köylülerin sağlık durumlarıyla ilgilenilmiş, hastalar muayene edilerek reçeteleri yazılmış, ilaçları Halkevi İlaç Sandığı'ndan verilmiş, tifüs salgını için bastırılan broşürler dağıtılarak tifüs ve sıtma hastalığı konularında halk bilgilendirilmiştir.⁹⁹

Köycülük Şubesi Başkanı Memduh Pekbelgen, Sıtma Enstitüsü'nde stajyer doktorlardan Naci Arun, Zekai Şenerdem, Muzaffer Okutan, Niyazi Tunga; Halk Partisi İdare Amiri Hüsnü Yurtçu'nun başkanlığında ise stajyer doktorlardan Celal Ada, Mehmet Dinçer, Memduh Gündüz, Safa Ürgenç'ten oluşan iki ekip 22 Ağustos 1943 tarihinde toplanarak Karataş ve Misis bölgelerindeki köylere uğrayıp hastaları muayene etmiş, gerekli görülenlere Adana Halkevi İlaç Sandığı'ndan ilaçlar verilmiştir. Bazı hastalara reçeteler yazılmış ve birçok sıtmalı hastaya ampul kinin yapılmıştır. Bu gezide toplam olarak 525 hasta muayene edilmiştir. Bir hafta sonra yine Köycülük Şubesi Başkanı Memduh Pekbelgen'in öncülüğünde Sıtma Enstitüsü'nde stajyer olan doktorlardan Hamdi Aktan, Naci Arun, Süleyman Güney, Ziya Akbay; Kütüphane Şubesi Başkanı Vehbi Evinç'in liderliğinde stajyer doktorlardan Memduh Yunus, Necdet Menemenli, Hüsnü Göksel, Mustafa Sakarya'dan oluşan iki ekip ayrı kollarından Şihmurat, Danişment, Eğriağaç, Kızıtahta, Bebeli, Adalı, Taşçı, Denizkuyusu, Yunusoğlu ve Yemişli köylerine gitmişler, rastladıkları hastaları muayene ederek köylünün sıhhi durumu ile alakadar olmuşlardır. Bu kez 600 kadar yoksul köylü hastanın ilaçları temin edilerek reçeteleri yazılmış ve birçok ateşli-sıtmalı hastaya ampul kinin aşısı yapılmıştır. Gezilerde köylere sağlık, sosyal ve ahlaki konularda da bilgi verilmiştir.¹⁰⁰ (29 Ağustos 1943)

Sosyal Yardım ve Köycülük Şubesi'nin iş birliğiyle 11 Haziran-25 Haziran 1944 tarihleri arasında Tuzla ve Karataş nahiyeleri ve civarına yönelik yeni geziler düzenlenmiş, köylere götürülen doktorlar, köylünün sağlık durumu ile ilgilenmiş ve yüzlerce kişinin hastalığı önlenmiştir. Yardıma ihtiyacı olanlara Halkevi İlaç Sandığı'ndan ilaçları verilmiş, ateşli hastalara ampul kinin aşısı vurulmuş ve birçoğunun da reçeteleri yazılmıştır.¹⁰¹ Köylerde sağlık ve ziraat alanında konuşmalar gerçekleşmiş; köylere ebe, doktor ve ilaç götürülerek hastaların muayenesi ile aşuları yapılmıştır. Hastalıklar konusunda konferanslar verilmiştir. Köylerdeki Halkodalarına gazete, kitap ve dergiler temin edilmiştir.¹⁰² 15 Nisan 1946'da Adana Halkevi bandosunun ve Adana Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'nin katılımıyla bir makine tanıtım töreni düzenlenmiştir.¹⁰³

Adana Halkevi Köycülük Şubesi'nin faaliyetleri için *Yeni Adana* ve *Türksözü* gazetelerinin 1947-1951 yıllarına ait sayıları incelenmiştir. Bu sayılarda Adana Halkevi'nde gerçekleşen 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 26 Eylül Türk Dil Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Halkevlerinin açılış yıldönümü kutlamaları ve bazı şubelerin faaliyetleri hakkında çeşitli bilgilere ulaşılmıştır. Fakat Adana Halkevi'nin Köycülük Şubesi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır (Resim 4). Yerel basındaki genel izlenimden edinilen sonuca göre 1946 yılından sonra Adana Halkevi Köycülük Şubesi'nin çalışmalarına devam etmediği ve köylere yönelik görevleri Halkodaları ile Köy Enstitülerinin üstlendiği anlaşılabilir.

Sonuç

Halkevleri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tek parti döneminde 19 Şubat 1932'de Cumhuriyet Halk Fırkası'nın bir kültür şubesi olarak kurulmuştur. Halkevleri kuruluşundan itibaren kısa sürede büyüyerek hızla ülke geneline yayılmıştır. 1939 yılında kurulmasına karar verilen ve 1940 yılında açılmaya başlayan Halkodalarından Halkevlerine dönüştürülmüş birçok örnek vardı ve 1940-1951 yıllarında bu örneklerle bazı Halkevlerinin temeli atılmıştı. Halkevlerinin Köycülük Şubesi ise Köy Enstitülerinin çekirdek yapısını oluşturmuştu. Halkevlerinin Köycülük Şubesi, Halkodaları ve Köy Enstitüleri, Türk inkılabını kırsal alanda yaşayan vatandaşlara benimsetmek

⁹⁸ Abidin Dino, "Bir Köy Oyunu Notları", *Görüşler Kültür Dergisi*, 53 (Mayıs 1943), 13-14.

⁹⁹ "Adana Halkevinin Bir Aylık Tarihi", *Görüşler Kültür Dergisi*, 54 (Haziran 1943), 16; "Adana Halkevinin Bir Aylık Çalışması", *Görüşler Kültür Dergisi*, 55 (Temmuz 1943), 15.

¹⁰⁰ "Adana Halkevinin İki Aylık Çalışması", *Görüşler Kültür Dergisi*, 56-57 (Ağustos 1943), 23.

¹⁰¹ H. Özgür, "Adana Halkevinin Çalışmaları", *Görüşler Kültür Dergisi*, 66 (Haziran 1944), 15.

¹⁰² "Evimizin Bir Yıllık Çalışmaları", *Görüşler Kültür Dergisi*, 85-86 (Ocak-Şubat 1946), 32.

¹⁰³ "Evimizin Çalışmaları", *Görüşler Kültür Dergisi*, 88-91 (Temmuz 1946), 16.

ve yayılmasını sağlamak için düşünülmüş önemli projelerdi. Köylere yönelik bu projelerin temel yapı taşlarından birini de Adana Halkevi'nin Köycülük Şubesi oluşturmuştur.

Adana Halkevi'nin Köycülük Şubesi, Adana ve çevresinde numune köy olarak seçtiği yerleşim yerlerini modern bir görünüme kavuşturmak için gayret etmiştir. Köycülük Şubesi, Adana'daki numune köy yerlerinde köylülerin kültür seviyelerini arttırmak amacıyla kahvehanelere okuma odası açmış, bu odalara kitaplık ve birçok kitap bağışlamıştır. Köylerde ekonomik kalkınma, sanayileşme ve devlet demiryolları gibi ulusal konferanslar düzenlemiştir. Trahom, frengi, verem ve sıtma gibi bulaşıcı hastalıklar konusunda köylü vatandaşları bilgilendirmiş, önlem almalarını sağlamıştır. Sanatsal alanda köy gezileri sırasında Abidin Dino ve Ali Şen gibi sanatçılar tiyatro faaliyetinde bulunmuştur.

Siyasal, sosyal ve kültürel konularda köyde yaşayan vatandaşların bilgi sahibi olması için Adana Halkevi büyük bir uğraş vermiştir. Adana Halkevi'nin iletişim aracı olan *Akgünler* gazetesi Adana'nın özellikle köylü vatandaşları için yayınlanmış ve köylere ücretsiz dağıtılmıştır. Bu sayede köylü vatandaşlar yurttan ve şehir hayatında olup bitenleri *Akgünler* gazetesi aracılığıyla yakından takip etmiş ve haberdar olmuştur.

Sonuç olarak 1933-1951 yıllarının şartlarına bakıldığında, ulusal alanda Kurtuluş Savaşı'nın, uluslararası alanda 1929 Dünya Ekonomi Krizi'nin ve İkinci Dünya Savaşı'nın (1939-1945) etkileri ile salgın hastalıklar ve doğal afetler göz önüne alındığında Adana Halkevi Köycülük Şubesi'nin başarılı olduğunu kabul etmek mümkündür.

Finansal Destek ve Teşekkür/ Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Arşiv

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmi Yayınlar

23 Şubat Dergisi. Adana: Türk Sözü Matbaası, 1934.

C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1932.

C.H.P. 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları. Ankara: 1946.

C.H.P. 1946 Yılında Halkevleri ve Halkodaları. Ankara: 1947.

C.H.P. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi. Ankara: Zerbamat Basımevi, 1940.

C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1943. Ankara: 1944.

C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları. Ankara: 1941.

C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları. Ankara: 1943.

C.H.P. Halkodaları Talimatnamesi. Ankara: Ulus Basımevi, 1939.

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebliğatı. İkinci Kânun 1933'ten Haziran 1933 Nihayetine kadar, Cilt 2, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1933.

Görüşler Kültür Dergisi. Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, Adana: Türk Sözü Basımevi, 1938.

Halkevleri 1932-1935 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı. Ankara: 1935.

Seyhan Cumhuriyetin 15 Yılı İçinde. İstanbul: Tan Matbaası, 1938.

Telif Eserler

- Can, Tevfik. "Rakamların Diliyle Davalarımız", *Görüşler Kültür Dergisi*. 61-62 (Mayıs 1938): 8-9.
- Çanak, Erdem. "Akgünler Gazetesi ve Gazetede Adana Halkevi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 29/85 (Mart 2013): 1-45.
- Çavdar, Tevfik. "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. Cilt 4, İstanbul: İletişim Yayınları, 1995: 877-884.
- Çavdar, Tevfik. *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*. Ankara: İmge Kitabevi, 5. Baskı, 2013.
- Çeçen, Anıl. *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1990.
- Dino, Abidin. "Bir Köy Oyunu Notları", *Görüşler Kültür Dergisi*. 53 (Mayıs 1943): 13-14.
- Doğaner, Yasemin. "Atatürk İnkılabının Yerleşmesinde Halkevlerinin Rolü", *KÖK Araştırmalar: KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*. 2/2 (Güz 2000): 77-98.
- Duman, Selçuk. *Türk Modernleşme Sürecinde Sivas Halkevi (1933-1951)*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2008.
- Gürpınar, Selvi. *1932-1945 Yılları Halkevi Tarihçesi, Adana Halkevi ve Çıkardığı Dergilerin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
- Gürsel, Ekrem. "Köylerde Kalkınma Hazırlıkları", *Görüşler Kültür Dergisi*. 25-26 (Şubat-Mart 1940): 30-33.
- Karaömerlioğlu, Mehmet Asım. "Türkiye'de Köycülük", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt II Kemalizm*. Der. Tanıl Bora. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009: 284-297.
- Karaömerlioğlu, Mehmet Asım. *Orada Bir Köy Var Uzakta*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Kırby, Fay. *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. Ankara: İmece Yayınları, 1962.
- Köymen, Nusret. *Köycülük Programına Giriş*. Ankara: Ulus Matbaası, 1935.
- Kurtkapan, Hamza. *Adana Halkevi Görüşler Dergisinin Türk Modernleşmesi Açısından Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Örmecioğlu, Hilal Tuğba. "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köycülük Tartışmaları ve Numune Köyler", *Belleten*. 83/297 (2019): 729-752, <https://doi.org/10.37879/belleten.2019.729>, Erişim 14.05.2021.
- Özgür, H. "Adana Halkevinin Çalışmaları", *Görüşler Kültür Dergisi*. 66 (Haziran 1944): 15.
- Şimşek, Sefa. *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi: Halkevleri 1932-1951*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2002.
- Tezer, Seyfi. "Cumhuriyette Köylü ve Köycülük", *Görüşler Kültür Dergisi*. 11 (Mayıs 1938): 1-3.
- Tütengil, Cavit Orhan. "Köycülük Üzerine", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. Ed. Oya Baydar. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999: 199-212.
- Tütengil, Cavit Orhan. *Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1975.
- Ulusoy, Ahmet, Tekin Akdemir. *Mahallî İdareler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Sürelî Yayınlar

Akgünler (1935-1936)

Görüşler Kültür Dergisi (1937-1946)

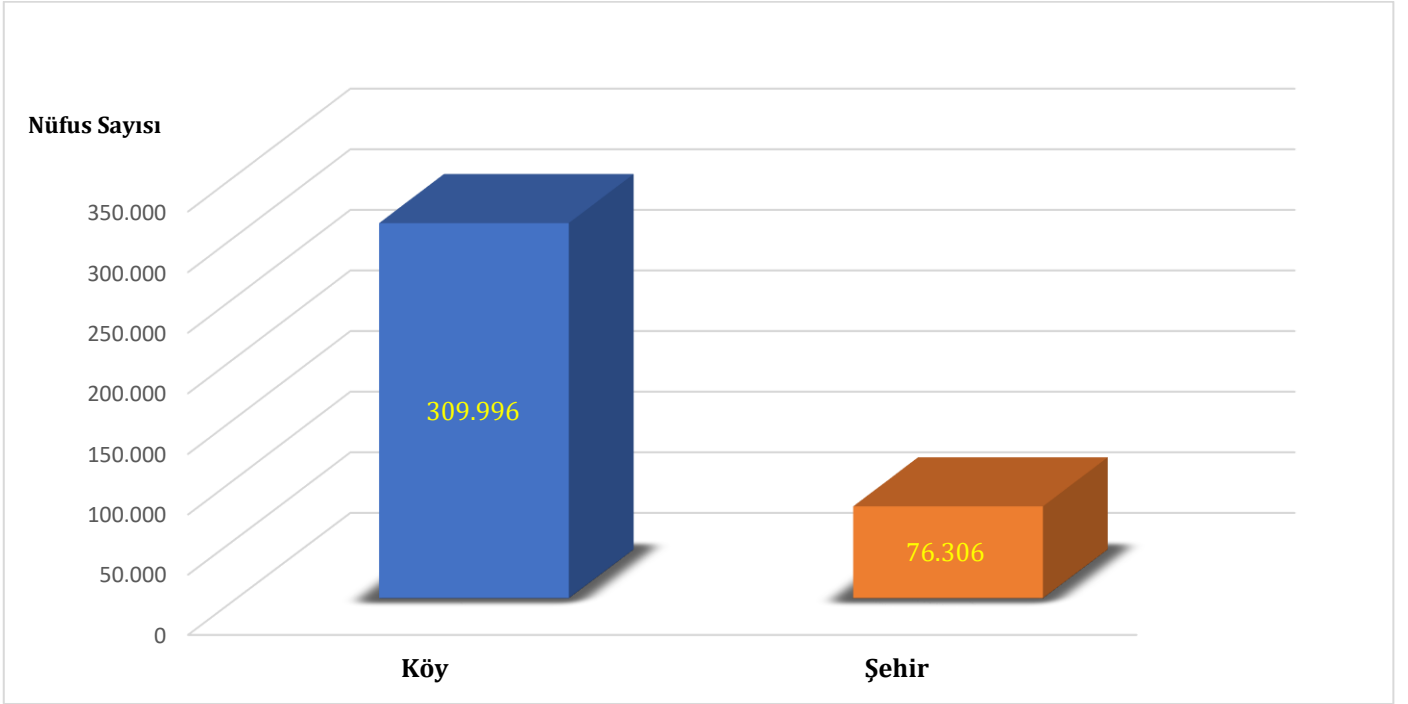
Türksözü (1950)

Yeni Adana (1933, 1935)

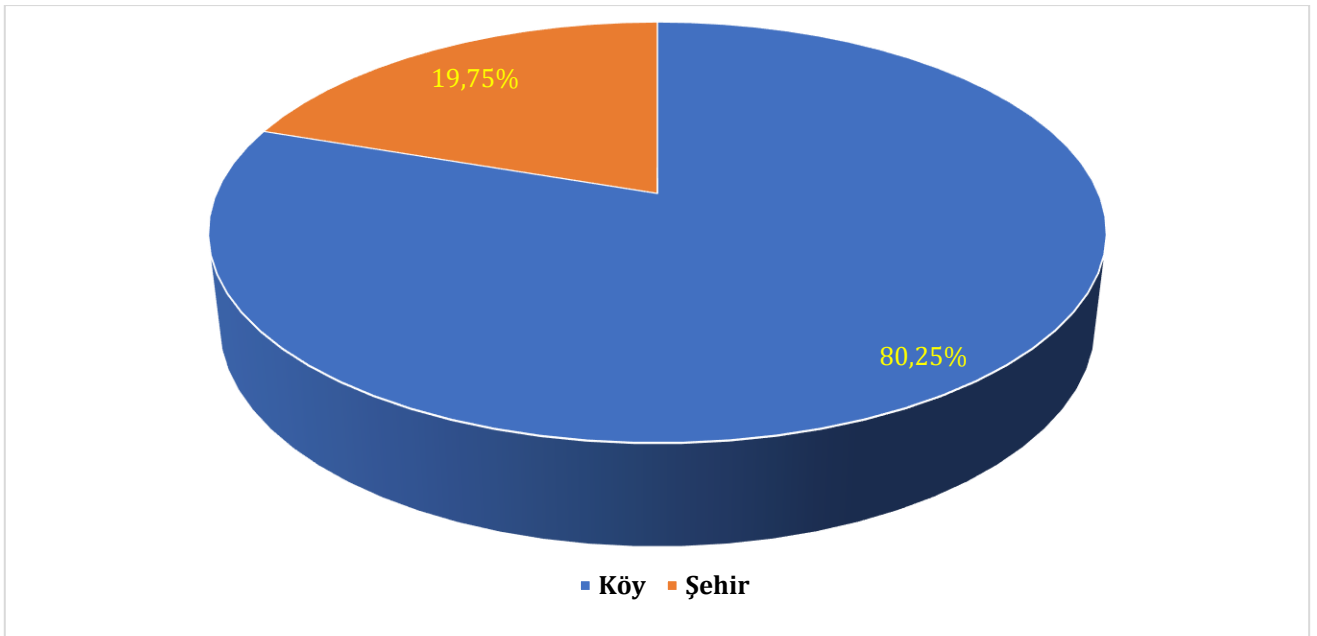
İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/>. Erişim 20.05.2021.

EKLER

Grafik 1: 1935 Yılında Adana Vilayeti'nin Nüfus İstatistiği, BCA, 30-10-0-0.26-148-1, (07.01.1935).

Grafik 2: 1935 Yılında Adana Vilayeti'nin Nüfusuna Ait Yüzdelik Oranı, BCA, 30-10-0-0.26-148-1, (07.01.1935).

Tablo 1: 1933,1935, 1937, 1941 ve 1945 Yıllarında Adana Halkevi Köycülük Şubesi İdari Heyet Üyeleri

1933 Yılı ¹⁰⁴	1935 Yılı ¹⁰⁵	1937 Yılı ¹⁰⁶	1941 Yılı ¹⁰⁷	1945 Yılı ¹⁰⁸
Nalbant Zade Ahmet Efendi	Belediye Emrazı Zöhreviye Doktoru Cevad Bey	Seyfi Tezer	Halim Azın	Memduh Albayoğlu
Avukat Rifat Bey	Ziraat Mektebi Müdürü Rahmi Bey	İsmail Hakkı Somay	Ragıp Sepici	Şükrü Erdem
Ziraat Banka Müdürü Fazlı Bey	Ekrem Avni	Tevfik Kadri Ramazanoğlu	Mihriban Gürcan	İsmail Burduroğlu
Muhasebeci Hususiye Müdürü Kani Bey	Tevfik Kadri	Nuri Erman	İsmail Burduroğlu	Kazım Eke
Ömer Ağazade İsmail Bey	İsmail Bordur	İsmail Burdur	Ekrem Avni Zaimler	Sadullah Kıncal

Tablo 2: Köycülük Şubesi Tarafından 1934 Yılında Dağıtılan Fidanların Türü ve Sayısı,

Fidanların Türü	Fidanların Sayısı
Zerdali	260
Akasya	240
Dut	40
Mazı	70
Turunç	230
Selvi	80
Amber Akasya	1050
Gazverina	15
Toplam	1.985

"Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 22-23.

Resim 1: Köy Okullarına Örnek, Gürsel, "Köylerde", 32.

¹⁰⁴ "Adana Halkevi", *Yeni Adana*, 12 Mart 1933, 1.

¹⁰⁵ "Halkevinde Seçim", *Yeni Adana*, 21 Şubat 1935, 2.

¹⁰⁶ "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyetin 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, 74.

¹⁰⁷ "Evimizde Seçimler", *Görüşler Kültür Dergisi*, 33 (Mart 1941), 42.

¹⁰⁸ "Evimizin Mart-Nisan Çalışmaları", *Görüşler Kültür Dergisi*, 75-76 (Mart-Nisan 1945), 16.

Resim 2: Ar Komitesi Köylere Çıkmak Üzere, "Evimiz Faaliyetlerinin Fotoğrafla Tesbiti", *Görüşler Kültür Dergisi*, 29 (Ekim 1941), 39.

Resim 3: Paraşüt Broşürlerinin Köylü Vatandaşlar Tarafından Okunması, "Evimiz Faaliyetlerinin Fotoğrafla Tesbiti", *Görüşler Kültür Dergisi*, 29 (Ekim 1941), 41.

Kütüphane ve Yayın Şubesi:

Kütüphane haftanın her gününde açık bırakılmış ve istifa-
deye devamlı surette arzedilmiş-
tir:

949 yılı içerisinde Kütüpha-
neye 23040 vatandaş devam et-
miştir. Genel Sekreterlikçe gön-
derilen kitaplar demirbaşaya kay-
dedilmiş, armağan edilen ve sa-
tın alınan kitaplar yerlerine ko-
nulmuştur.

Köycülük Şubesi :**Tarih ve Müze Şubesi:**

(Bu kol tarafından) Çukuro-
va Mücahitlerinin büstleri yaptır-
ılmıştır. Kahramanlarımızın Mil-
li Mücadeleye ait hatıraları ve
menkibeleri kendi sesleriyle tesbit
edilecek ve halkevinde bir müze
açılacaktır.

Bundan başka, Evimiz salo-
larında 949 yılı içerisinde 50 dü-
ğün töreni yapılmıştır. Adana
Belediyesi Evlenme memurluğu
3.4.949 tarihinden itibaren faali-
yetine Halkevimizde devam et-
miştir. Nikâh törenleri için va-
tandaşa her türlü kolaylık göste-
rilmiştir. Yine salonlarımızda 52
toplantı yapılmış, 6 kongre ter-
tiplenmiştir. Bir yıl içinde Evi-
mize yüz on bin kişi girmiştir.

Resim 4: Adana Halkevi'nin 1949 Yılı Faaliyetleri,
"Adana Halkevi'nin Bir Yıllık Çalışması", *Türksözü*, 19 Şubat 1950, 2.